

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler

Kitab-ı Mukaddes'in Tahrifi Sorunu

İslam Kelamcılarına Göre İncil, Ramazan Biçer,

Gelenek Yayınları, İstanbul, 2004.

Kitabı-Mukaddesin tahrifi sorunu, İslam'ın 7. yüzyılda Arap yarımadasında ortaya çıkışından itibaren Müslümanlarla Yahudi ve Hıristiyanlar arasındaki tartışmalarda ve yazılan karşılıklı polemiklerde en çok gündeme getirilen konuların başında gelmektedir. Müslümanlarla Yahudi ve Hıristiyanlar arasındaki tartışmalarda, Yahudi ve Hıristiyanlar Kur'an'ın vahiy, Hz. Muhammed'in de peygamber olmadığını ileri sürerek İslam dininin aslında sapık bir akım ve özellikle de Hıristiyanlar- sapık bir mezhep olduğunu dillendirmişlerdi. Buna mukabil Müslümanlar da Yahudi ve Hıristiyanların kendi kutsal kitaplarını tahrif ettikleri yönündeki Kur'anî öğretiyi ışığında Yahudi ve Hıristiyanların dinlerinin aslı bozulmuş muharref dinler olduğunu ileri sürerek onların zaman kaybetmeden Müslüman olmaları gerektiği tezini işlemişlerdi. Böylece Kitabı-Mukaddes'in tahrifi sorunu, Müslümanların ehli -kitap olarak adlandırdıkları Yahudi ve Hıristiyanlarla ilişkilerde belirleyici rol oy-

nayan bir sorun halini almıştır. Bu çerçevede İslam inancının, gayri-İslamî görüşlere özellikle de diğer dinsel geleneklerin itirazlarına karşı savunuculuğunu yapan kelimacılar, eserlerinde Kitab-ı Mukaddesin tahrifi sorununu ele alma ihtiyacı duymuşlardı. Tahrif sorunu, Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanların geçmiş dönemlerdeki karşılıklı polemikleri, karalamaları ve önyargıları bir kenara bırakarak diyalojik ilişki içinde olmaları gerektiği günümüz diyalog çağında bu çağın gereklerine uygun olarak yeniden ele alınması gereken hususlardan biridir.

İşte bu münasebetle sayın Ramazan Biçer'in *İslam Kelamcılarına Göre İncil* adlı eseri elimize ulaştığında doğrusu çok sevindik ve Müslüman kelimacıların bu tür mukayeseli ve kültürler arası (*cross cultural*) çalışmalar yapmaya başlamasından dolayı ilk anda ciddi bir memnuniyet izhar ettik. Hele eserin içindekiler kısmına göz attığımızda bu memnuniyetimiz bir kat daha arttı. Çünkü sayın Biçer, eserinde Müslüman-Hıristiyan ilişkilerinin en sorunlu konularından biri olan İncillerin otantikliği ve tahrifi konusunu Hıristiyanların da bu konudaki görüşlerini dikkate alarak inceleme konusu yaptığı izlenimini vermekteydi. Dahası yazar, eserinin gerekçesini ifade ettiği giriş kısmında farklı dinsel geleneklerin taraftarları arasında diyalojik ilişkinin tesis edilmesinin zorunluluk halini aldığı günümüz diyalog çağında ve Müslüman bir ülke olan Türkiye Cumhuriyetinin, mevcut üyelerinin tümünün Hıristiyan olmasından dolayı bir Hıristiyan birliği görünümü veren Avrupa Birliğine tam üyeliği sürecinde çalışmasının Müslümanların düşünce ufkunda yeni açılımlar kazandıracağını ileri sürmekteydi.

Bu heyecan ve şevk içinde eseri okumaya başladık; ancak sayfalar ilerledikçe maalesef eserle ilgili ilk olumlu izlenimlerimizin yavaş yavaş kaybolduğunu fark etmeye başladık. Çünkü yazarın bu çalışması eskilerin deyimiyle *müsadere al el matlup* mantıksal kurgusundan öteye gitmemektedir. Zira yazar, eserinde ağırlıklı olarak işlediği İncillerin tahrifi sorununu son iki yüz yılı aşkın bir süredir

Batı akademilerinde İncillerin eleştirel bilimsel metotlar ışığında süzgeçten geçirilmesi sonucu elde edilen yeni bulgular ve ülkemizde bu bulgularla ilgili yapılan araştırmaların verileri ışığında değil, eski bilgi ve bulgular ışığında yapmaktadır. Örneğin, çağdaş araştırmacılar tarafından güvenilir kabul edilen Papias'ın (MS. 130) görüşleri dikkate alınarak Matta İncilinin ilk İncil ve Yuhanna İncilinin de havari Yuhanna tarafından yazıldığı ifade edilmektedir (ss. 69-70). Halbuki son dönem araştırmalarına göre ilk İncil Markos'dur. Matta ve Luka İncilleri, Markos İncili temel kaynak olarak kullanılarak oluşturulmuştur. Yuhanna İncili ise Suriye bölgesinde bir değil bir çok kişi tarafından derlenmiş bir eserdir.¹

Yazar giriş bölümünde İslam dışı geleneklere karşı İslam'ın savunuculuğunu yapan Müslüman kelimcilerin özellikle Hıristiyanlık ve onun temel dogmaları olan teslis ve inkarnasyon doktrinleriyle ilgili kaleme aldıkları reddiyeleri kısaca tanıtılmaktadır. Burada yazar, söz konusu reddiyeleri tek tek tanıtma yerine, muhtevalarına göre onları sınıflandırarak vermiş olsaydı İslam kelimcilerinin ağırlıklı olarak Hıristiyanlığa mı yoksa onun Kur'an tarafından da eleştirilen temel doktrinlerine karşı mı reddiyeler yazdıkları daha iyi gözler önüne serilmiş olurdu. Ayrıca yazar bu reddiyeleri tanıtırken onlarda geçen yanlış bilgileri olduğu gibi vermekte onları doğrulama yoluna gitmemektedir. Örneğin s.31'de Eski-Ahit'in Yunanca tercümesinin adı olan Septuagint'in Eski-Ahit'in Hıristiyan versiyonu olarak vermektedir. Halbuki, Septuagint Hıristiyanlığın ortaya çıkmasından çok önce MÖ. 270 yıllarında İskenderiye bölgesinde oturan Yunanca konuşan halk için Eski-Ahit'in Yunanca'ya tercümesiyle oluşturulmuş bir metindir.²

¹ İncillerin oluşum süreçleri ve muhtevalarıyla ilgili bkz., Mahmut Aydın, *Tarihsel İsa: İmanın Mesih'inden Tarihin İsa'sına*, Ankara: Ankara Okulu, 2003.

² Bkz., Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Ankara: Seba, 1997, s. 108 vd.

Birinci bölümde yazar Hıristiyan ve İslam düşüncesindeki vahiy anlayışlarını inceleme konusu yapmaktadır. Bu çerçevede ilk olarak Hıristiyanlıkta vahiy anlayışına yer veren yazar, haklı olarak Hıristiyanlıkta vahyin, Yahudilik ve İslam'da olduğu gibi Tanrının mesajının peygamberleri aracılığıyla insanlığa bildirilmesi olarak değil, Tanrının İsa'nın şahsında kendini insanlığa sunması olarak görüldüğüne dikkat çekmektedir. Zira, Hıristiyan düşüncesine göre Tanrı insanlığa nasıl olduğunu, ilahi amaçlarını veya yasalarını bildirmez. Aksine O, kendi gerçekliğini tarihsel bir şahısta tezahür ettirir. Bu şekilde Tanrının kendini insanlığa açması İsa'nın şahsında ve onun vasıtasıyla vuku bulmuştur. Daha sonra yazar Hıristiyanlıktaki "ilham" anlayışına yer vererek vahiy ile ilham arasında bir ayırımı gider ve Hıristiyanların İncilleri vahiy değil ilham olarak gördüklerini belirtir. Bilindiği üzere geleneksel Hıristiyan düşüncesine göre İnciller, Hz. Muhammed'e gelen vahiylerin bir araya toplandığı Kuran-ı Kerim gibi, İsa'ya gelen vahiyleri bünyesinde toplayan kitaplar değildir. Onlar, İsa'nın sözlerinin ve yaptıklarının kendisinden sonra ortaya çıkan şartlar içerisinde ilham sonucu bir araya getirilmesinden oluşan kitaplardır. Buna göre İnciller, geleneksel Hıristiyan düşüncesine göre Hıristiyanlıkta ilhamın kaynağı olarak görülen Kutsal Ruhun gözetim ve denetimi altında oluşmuş eserlerdir. Yazarın, vahiy ve ilham arasında ayırımı giderek İncillerin vahiy değil, ilham ürünü oldukları için beşeri müdahaleye açık eserler olduklarını belirtmesi, kelamcıların İncillerin tahrifiyle ilgili görüşlerini sağlıklı bir şekilde değerlendirmek için son derece önem arz etmektedir. Çünkü yazarın da zaman zaman ifade ettiği gibi kelamcılar İncillerin Hıristiyanlar tarafından tahrif edildiğini ileri sürerken, bunu Hıristiyanlıktaki vahiy ve kutsal kitap anlayışını dikkate almadan salt olarak İslam'ın vahiy ve kutsal kitap anlayışına göre yapmışlardır.

Birinci bölümde ikinci olarak İslam'da vahiy, kutsal kitaplar ve ehli kitab kavramlarını açıklamaya geçen yazar "kitap" teriminin

iki kapak arasında toplanmış kutsal metinler anlamına geldiğini ifade etmektedir. Ancak kitap teriminin bu şekilde algılanması Musa'ya ve İsa'ya sanki iki kapak arasında toplanan bir metin anlamında kitaplar verildiğini ima etmektedir. Muhtemelen İslam kelimcileri arasında Tevrat ve İncil'in metinsel olarak tahrif edildiğini savunanlar böyle bir kitap anlayışına sahip oldukları için Yahudi ve Hıristiyanların kendilerine Tanrı tarafından verilen orijinal metinleri tahrif ettiklerini ileri sürmüşlerdir. Bu çıkmazdan dolayı "kitap" teriminin "ilah vahiy" veya "tanrısal kelam" olarak anlaşılmasının daha uygun olacağı muhakkaktır. Çünkü bu anlayışa göre Tanrının vahyini iki kapak arasında toplanan bir metin anlamında bir kitap olarak değil de O'nun insanlığa sunduğu mesajı olarak algılanır. Durum böyle olunca Yahudi ve Hıristiyanlar kitap halindeki orijinal bir metni değil, mesaj halindeki Tanrının vahyini yazıya geçirme sürecinde manipüle etmiş olurlar.

Üçüncü olarak Hıristiyan teolojisine göre İncil(lerin) ne olduğu konusunu işleyen yazar, "iyi haber" anlamına gelen ve İsa'nın döneminde tek olan İncil'in İsa sonrası dönemde dört kitap halinde tezahür ettiğini ifade etmekte ve devamında İncillerin "İsa'nın yaşam ve öğretilerini içeren kitaplar olduğunu belirtmektedir (s.68). Ancak İncillerin oluşum süreçlerine baktığımızda İncillerin sadece İsa'nın söz ve eylemlerini ihtiva eden eserler değil aynı zamanda söz konusu söz ve eylemlerin İncillerin derlendiği dönemde İncil derleyicileri için ne anlama geldiğini de yansıttıklarını görürüz. Dahası bir Hıristiyan teologun belirttiği gibi İnciller İsa'nın söz ve eylemlerini olduğu gibi yansıtan tarihsel dokümanlar değildir. Aksine onlar İsa'nın eylemlerinin ve sözlerinin İncil derleyicileri için ne anlama geldiğini yansıtan eserlerdir.³ Nitekim sayın Biçer de s. 142'de İsa Okulu adlı bir kuruluşun İsa'ya isnat edilen söz ve eylemlerle ilgili yaptığı araştırmaların bulgularından bahsederken İncillerde İsa'ya isnat edilen söz ve eylemlerden sadece 1/5'nin otantik olarak kabul

³ Bkz., Howard Kee, *What Can We Know About Jesus?* , Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1990, s. 90.

edilebileceğinin altını çizmektedir. Yine bu bölümde yazar s. 71’de “Vatikan mahzenlerinde yüzlerce İncil” bulunduğunu tarihsel bir gerçek olarak vermekte ancak bu iddiasıyla ilgili herhangi bir kaynak göstermemektedir. Oysa bu kaynakla desteklenmesi gereken ciddi bir iddiadır.

Dördüncü olarak Kur’an’da geçen “İncil” terimiyle ne kastedildiği konusunu işleyen yazar, bu terimin Kur’an’ın geldiği dönemde Hıristiyanların ellerinde bulunan ve kutsal kitap olarak adlandırdıkları metinleri değil, Hz. İsa’ya verilen ilahi emirleri içeren bir bilgi demetini ifade ettiğini iddia etmektedir. Ancak bu çıkarsama, yazarın da dikkat çektiği şu gibi ayetlerin anlaşılması konusunda oldukça sorunlu görünmektedir.: “...Onlar ki, ellerindeki Tevrat’ta ve (daha sonra da) İncil’de yazılı buldukları...” (A’raf 171), İsa’ya “...çinde rehberlik ve aydınlık bulan İncili verdik” (Maide 47), “hakikati ortaya koyan bu ilahi kelamı, geçmiş vahiylerden (Tevrat ve İncil’den) kalanı tasdik edici...”(Maide 48). Kanaatimizce Kur’an’da kullanılan “İncil” terimi, İsa’ya verilen sözlü ilahi emirlerden ziyade Hz. Peygamber dönemindeki dolayısıyla günümüzdeki Hıristiyanların ellerinde bulunan kutsal kitaplara işaret etmektedir. Günümüzdeki haliyle İnciller, Hz. Peygamberden çok önce MS.325 yılında Kilise tarafından otantik kabul edilerek resmen onanmışlardı. Dolayısıyla Hz. Peygamber dönemindeki mevcut İncillerle günümüzdeki İnciller arasında bazı tercüme farklılıkları dışında fazla bir fark olmadığı aşikardır. Yazar son olarak kelimcilerin vahiy ve ilham görüşlerini ana hatlarıyla ifade ederek birinci bölüm sonlandırmaktadır.

Yazar çalışmasının ikinci bölümünde hususi olarak tahrif sorununu ele almaktadır. Bu çerçevede ilk olarak Kur’an’a göre tahrifin anlamı ve Kur’an’da tahrif olgusu ile ilgili kullanılan terimlerin – tahrif, tebdil, kitman-ihfa, lebs, leyy, nisyan ve ihtilaf- anlamlarını açıklama yoluna gitmektedir. İkinci olarak kelim bilgilerine göre tahrif sorununu ele alan yazar kelimcilerin Hıristiyanlığa karşı

yazdığı reddiyeleri şu üç grupta toplamanın mümkün olacağını ileri sürmektedir. (1) Bizzat Hıristiyan kutsal metinlerine/İncillere başvurulmuş yazılan reddiyeler. Bunlara İbn Hazm ve Cüveyni örnek olarak verilmektedir. (2) Tahrifin metinde değil de manada olduğunu ileri sürenlerin yazdığı reddiyeler. Bunlara İbn, Sina, Gazali, İbn Haldun ve Muhammed Abduh örnek olarak verilmektedir. (3) Son dönem Müslüman düşünürlerin yazdığı reddiyeler. Bunlara da Muhammed Arkoun Kamil Hüssein ve Seyyid Ahmet Han örnek verilmektedir. Bu noktada şu hususun altını çizmeyi faydalı buluyoruz. Yazar bu son maddede örnek olarak verdiği Arkoun ve Seyyid Ahmet Han'ın görüşlerine hemen hemen hiç atıfta bulunmamakta, Kamil Hüssein'e ise s. 116'da kısaca atıfta bulunmaktadır. Kanaatimizce mesleki olarak bir doktor olan, İslam Tarihi ve Felsefiyle ilgili yazılar yazan ve Mısır'daki Kıpti Hıristiyanlardan ve Batılı misyonerlerden oldukça etkilenen Kamil Hüssein, birisi Yahudi ve Hıristiyan kutsal kitaplarıyla ilgili görüşlerini açıklayan *ez-Zikru'l Hakim* ve diğeri de İsa'nın çarmıha gerilişini konu edinen *Karye-i Zalime* adlı roman olmak üzere iki eser kaleme almıştır. Bu eserlerde geleneksel Hıristiyan görüşlerine paralel bilgiler verildiği için onlar Batılı misyoner kökenli araştırmacılar tarafından hem sıkça referans olarak gösterilmektedir.⁴ Kısaca Kamil Hüssein bir kelamcı ve İslam düşünürü olarak kabul edilemeyeceği için, kelamcılara göre tahrif konusunun işlendiği bu eserde onun görüşlerine yer verilmemeliydi.

Bu sınıflandırmadan sonra bazı kelamcıların tahrif sorunuyla ilgili görüşlerini aktarmaya geçen yazar, Maturidi, Fahreddin Razi, Muhammed Abduh, Reşid Rıza ve İbn Hazm'in görüşlerini ana hatlarıyla okuyucuya sunmaktadır. Eğer yazar bu kelamcıların görüşlerini yukarıda yaptığı sınıflamaya göre vermiş olsaydı hem konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamış olur hem de ilgili sınıflandır-

⁴ Kamil Hüssein'e yapılan referanslarla ilgili Kenneth Cragg, Hugh Goddard, Keith Ward ve Oddjorn Leirvik'in eserlerine bakılabilir.

manın kelimalarının tahrif sorunuyla ilgili görüşlerini anlamadaki fonksiyonunu göstermiş olurdu.

Üçüncü olarak İncillerin lafızlarında yapılan tahrifleri inceleme konusu yapan yazar, kelimacılara göre İncil yazarlarının İsa'nın soy kütüğü, ölümü, yaşam hikayesi ve İsa'nın Musa yasasının hükümleriyle ilgili görüşleriyle ilgili bilgi verirken İncil yazarlarının bu konularda lafzi tahrifte bulduklarını belirtmektedir. Bu konuların dışında kelimacılara göre İncillerde birtakım mantıksal çelişkiler de bulunmaktadır. Yazarın da s.109'da ifade ettiği gibi kelimacılara atılan konularla ilgili İncillerde lafzi tahriflerde bulunduğu yönündeki görüşleri aslında onların İncilleri değerlendirdikleri bakış açısını yansıtmaktadır. Kelamcılar, İslam'ın vahiy anlayışından hareket ederek İncilleri Kur'an gibi vahiy ürünü eserler olarak gördükleri için onlardaki birbiriyle çelişen bilgileri tahrif olarak değerlendirmişlerdir. Ancak yazarın da üçüncü bölümde ortaya koyacağı gibi eğer kelimacılar, İncillerin, bırakın Tanrı sözü olmayı İsa'nın söz ve eylemlerini olduğu gibi yansıtan eserler bile olmadıklarını bilmiş olsalardı o zaman İncillerde birbirine çelişik görünen bilgileri tahrif olarak düşünmezlerdi.

Dördüncü olarak yazar Kur'an'ın Yahudi ve Hıristiyan kutsal kitaplarına yönelik olumlu referanslar örneğin "onlar Allah'ın buyruklarını ihtiva eden Tevrat'a sahip oldukları halde nasıl senden hüküm vermeni isterler" (5 Maide 43)- karşısında çıkış yolu arayan Müslüman düşünürlerin lafzi bir tahrifin olduğu bir kitapta Allah'ın buyruklarının bulunamayacağından hareket ederek tahrifin lafızda değil mana ve yorumda olduğunu ileri sürdüklerini ifade etmekte ve bu şekilde yapılan tahriflere kelimacılara referansla örnekler vermektedir. Yazar s. 114'de son dönem Müslüman Türk müfessirlerinden Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın da ehli kitaba nispet edilen tahrifin Yahudi ve Hıristiyanların kutsal kitaplarının yorum ve tercümelerinde olduğunu belirttiğini ifade etmektedir. Kanaatimizce Yazır'a referansta bulunan yazarın benzer görüş-

leri savunan tefsirinde yorum ve tercümede yapılan tahrifle ilgili geniş izahlarda bulunan Süleyman Ateş'e de atıfta bulunması gerekirdi.

İkinci bölümde son olarak İncillerdeki tahrifin ne zaman yapıldığı konusunu ele alan yazar burada İbn Hazm, Cüveyni, Razi, Semerkandi, Reşid Rıza, Muhammed Abduh ve Kurtubi'nin görüşlerine yer vermekte ve s. 120'de bu görüşleri değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Bu bölümde dikkatimizi çeken en önemli husus, İncillerle ilgili son iki yüz yıldır Batı akademilerinde yapılan eleştirel çalışmalardan çok önce İslam kelimcilerinin İncillerin aslında İsa döneminde yazıya geçirilmediği bilakis onların İsa sonrası dönemde İsa'ya inananların yorumlarını da ihtiva edecek şekilde yazıldığını ifade etmiş olmalarıdır. Kelamcıların bu isabetli görüşlerine rağmen ne yazık ki Müslümanların büyük bir çoğunluğu Yahudi ve Hıristiyan kutsal yazılarının aslında başlangıçta Musa'ya ve İsa'ya inen orijinal vahiylerden oluştuğu; ancak zamanla Yahudi ve Hıristiyanların onları tahrif ettiğine inanmaktadır. Aslında yazarın kendisi de s.120'de sonuç olarak İncillerin İsa'dan sonra yazıldığını ve yazarların yorumlarını da içerdiklerinin kabul edilmesinin daha isabetli olacağını belirtmesine rağmen yine s. 120'de Kur'an referans alındığında "Kur'an öncesi bir lafzi tahrif anlayışının isabeti konusunda ciddi kuşkular ortaya çıkmaktadır" sözüyle sanki İncillerin tahrifinin özellikle de Hz. Peygamberin beşaretiyle ilgili İncil ifadelerinin Hz. Peygamber sonrasında olduğu izlenimini vermektedir.

Yazar çalışmasının üçünü ve son bölümde Hıristiyan araştırmacıların İslam kelimcilerinin İncillerin tahrifi ile ilgili dillendirdikleri iddialara verdikleri yanıtları inceleme konusu yapmaktadır. Bu çerçevede ilk olarak kelimcilerin tahrif iddialarının gerçekçi olmadığını ileri sürerek onlara karşı çıkan Hıristiyanların görüşleri tartışılmaktadır. Bu yapılırken de işe öncelikle kelimcilerin tahrif görüşleriyle ilgili Hıristiyan kanatın şu genel değerlendirmesi verilmektedir. (1) Hıristiyanlıktaki vahiy anlayışı gözardı edilerek tamamıyla İslami vahiy anlayışı temel alınmıştır. (2) İlk elden kaynaklardan zi-

yade ikinci el kaynaklar kullanılmıştır. (3) İncillerle ilgili kulaktan dolma bilgilere yer verilmiştir. (4) Hıristiyanlıktan İslam'a dönenlerin görüşlerinden yararlanılmıştır. Hıristiyanların kelimcilerin tahrifle ilgili görüşlerine yaptıkları bu itirazların gerçeği yansıttığını düşünüyoruz. Çünkü yazarın kelimciler İncili, tıpkı Hz. Muhammed'e gelen ve bizzat peygamber döneminde yazıya geçirilen Kur'an gibi İsa'ya gelen vahiylerin yazıya geçirildiği bir kitap olarak düşündükleri için dönemlerindeki İncillerde Kur'an ile uyuşmayan ve çelişkili bilgilerin tahrif sonucu İncillere girdiğini ileri sürmüşlerdir. Eğer yazar Hıristiyan yazarların bu değerlendirmelerini ayrıntılı bir şekilde tartışmış olsaydı okuyucu için daha iyi olurdu.

Yazar s. 131-132'de İsa'nın çarmıhta ölmediği fakat başka bir şekilde ölmüş olduğuyla ilgili Nisa 156, Al-i İmran 55 ve Maide 117: ayetlerin meallerini verdikten sonra oldukça tuhaf bir şekilde şu değerlendirmede bulunmaktadır: "Bu ayetlerden İsa-Mesih'in çarmıha gerilmeden önce öldürüldüğü yorumu çıkarılabilir. Nitekim müfessirlerden Taberi de (ö. 311/923) İsa'nın çarmıha gerilmeden üç saat kadar önce öldürüldüğünü söylemiştir" (s. 132). Bu değerlendirme oldukça sorunludur. Zira Kur'an İsa'nın çarmıhta, asılarak veya başka bir şekilde öldürülmediğini ancak daha sonra (çarmıhtan kurtarıldıktan sonra) eceliyle öldüğünü söylerken yazarın ilgili ayetlerden onun öldürüldüğünü çıkarması ve buna onun çarmıhtan üç saat kadar önce öldürüldüğünü söyleyen Taberi'yi delil göstermesi doğrusu bize son derece ilginç geldi. Dahası sayın Biçer, aslık kaynak konumundaki Taberi'nin tefsiri varken referans olarak ikinci el kaynak olan Abd al-Majid al-Carfi'nin "Christianity in the Qur'an Commentary of Tabari" adlı makalesini vermesi, hayretimizin boyutunu daha da artırmıştır. Taberi, İsa'nın çarmıha gerilmediğini, bu olaydan önce ref' edildiği görüşünü tercih ettiğini açıkça belirtmesine rağmen yazarın, dolaylı yollarla Taberi'yi, sahip olma-

dığı ya da benimsediğini ifade etmediği bir görüşün sahibi gibi göstermesi akademik olarak izahı mümkün bir durum değildir.⁵

Üçüncü bölümde ikinci olarak yazar İncillerle ilgili batı akademilerinde yapılan eleştirel çalışmalara ve onların bulgularına yer vermektedir. Bilindiği üzere 18. yüzyılla birlikte başlayan aydınlanma düşüncesi, kendini hem Kilise geleneğinden hem dogmadan hem de savunmacı anlayıştan kurtardığı için onun savunucuları Kitab-ı Mukaddesi tarihsel karaktere sahip bir kitap olarak görmeye başladıklarından, insanlar tarafından kaleme alınan eserler gibi onun da insan aklını esas alarak eleştirel bir şekilde araştırılması konusunda hiç tereddüt etmemişlerdir. Bu gelişmeler sonucunda 325 İznik konsilinde Kilise tarafından onaylanarak resmileştirilen dört kanonik İncilin –Markos, Matta, Luka ve Yuhanna- İncil yazarlarına Kutsal Ruh aracılığıyla ilham edilen literal anlamda Tanrı söz oldukları anlayışı yerini İncillerin aslında yazarlarının içinde buldukları mitolojik düşünce ve fikirler ışığında İsa'nın söz ve eylemlerini kendi dönemlerinde bir anlam ifade edecek şekilde yorumladıkları anlayışına bırakmaya başlamıştır. Bu yeni anlayış çerçevesinde yapılan araştırmalar neticesinde bazı Hıristiyanlar özellikle de Amerika'nın California kentinde kurulan İsa Okuluna üye teologlar yaptıkları uzun ölçekli ve detaylı çalışmalar neticesinde İsa'ya isnat edilen söz ve eylemlerin ancak 5/1'inin ona aidiyetinin mümkün olduğunu geri kalan 5/4'lük kısmın ise ona aidiyetinin söz konusu olmadığını ortaya koymuşlardır. Yazar ss. 139-146'da İncillerle ilgili yapılan eleştirel çalışmaların bulgularını tartışmaktadır.⁶ Ancak bu bulguların kelamcıların İncillerin tahrifi ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesinde katkı yapıp yapmadığını tartışmamaktadır. Tersine, yazar eserin sonuç kısmında Batı akademilerinde yapılan bu tür eleştirel çalışmaların ortaya çıkmasında kelamcıların tahrifle ilgili görüşlerinin katkısı olduğunu ileri sürmekte ancak bu iddiasını örnekler vererek delillendirme yoluna gitmemektedir.

⁵ Bkz., Taberi, *Câmil'ul-Beyân 'an Te'vîli Âyil-Kur'ân*, VI, ss. 16-17.

⁶ Aydın, *Tarihsel İsa*, ss. 74-75.

Kanaatimizce yazar eserinde kelimelerin tahrifle ilgili görüşlerini verdikten sonra Batı akademilerinde aydınlanma döneminden itibaren yapılmaya başlanan eleştirel İncil araştırmalarının bulgularını verip daha sonra da bu bulgular ışığında klasik kelam düşüncesindeki tahrif anlayışını değerlendirip sonuç olarak da günümüzde Müslümanların nasıl bir tahrif anlayışına sahip olmaları gerektiğini tartışmış olsaydı hem bilime daha fazla katkı sağlamış hem de giriş kısmında ifade ettiği gibi Müslüman kitlelerin düşünce ufkuna yeni açılımlar kazandırmış olurdu. Ayrıca yazar böyle bir metodoloji takip etmekle dinler tarihinin sunduğu yeni bulgulardan yararlanarak klasik kelamın konularını yeni bir bakış açısına göre almış ve bu şekilde de disiplinler arası örnek bir çalışma yapmış olurdu. Eserde tespit ettiğimiz tüm bu eksikliklere rağmen çalışmayı modern araştırmalardan yararlanılarak alanında ilk çalışma olarak kabul ediyor ve ilgi duyanlara okumaları için salık veriyoruz.

Mahmut AYDIN

(Doç. Dr., OMÜ. İlahiyat Fakültesi
Dinler Tarihi Öğretim Üyesi)

